

K pěti letům Ústavu pro studium totalitních režimů

Vážené dámy, vážení pánové,

především děkuji panu řediteli Hermanovi za pozvání na tuto akci. Přemýšlel jsem nějakou dobu o tom, co bych dnes měl vlastně říci – samozřejmě, nejjednodušší možností byla formální zdvořilá zdravice. Myslím ale, že od předsedy nejvýznamnější vědecké instituce v tomto státě se přece jenom očekává něco více, a proto jsem se rozhodl pojmut své vystoupení o něco šířeji.

Dámy a pánové, je obecně známo, že vznik Ústavu pro studium totalitních režimů byl ovlivněn společenským zájmy. To samo o sobě není úplnou výjimkou, neboť podobný osud měly také obdobné instituce v zahraničí a konečně i některé ústavy Akademie věd. Podstatné je, jakým způsobem je takováto příležitost využita. Existují v zásadě dvě krajní možnosti – nový ústav vynaloží maximální úsilí, aby získal kvalifikované odborníky, stanoví si náročný badatelský program a zařadí se mezi standardní vědecké instituce; nebo naopak přijme okamžitou politickou či dokonce stranickou objednávku a pokusí se ji uspokojit – samozřejmě s rizikem, že takové objednávky bývají krátkodobé a že na místě zadavatelů se mohou zanedlouho objevit lidé se značně odlišnými představami.

Vývoj badatelských institucí má výrazně odlišnou dynamiku než lidský život, a po pěti letech se lze již ptát, kam Ústav pro studium totalitních režimů vlastně dospěl. Klíčovou činností ústavu, jak ostatně plyne z jeho názvu, je zpracovávat totalitní zkušenosti a prezentovat výsledky své práce mimo jiné zejména mladé generaci, která žádný totalitní režim nezažila. Při pohledu na výstupy ústavu musím ocenit řadu zajímavých publikací, výstav a zasedání, tematicky přitažlivý časopis Paměť a dějiny, smluvně sjednané spolupráce se zahraničními partnerskými ústavami, velmi slibný projekt Platforma evropské paměti a svědomí, a samozřejmě množství pramenů zveřejněných na internetu.

Nejsem ale odborník na soudobou historii a podrobné hodnocení ústavu tudíž přenechám povolanejším. Ale právě v této souvislosti bych rád upozornil na naše zkušenosti. Akademie věd ČR byla během své existence již několikrát zhodnocena domácími i zahraničními experty a podle výsledků provedla nezbytná organizační a

personální opatření, aby svůj výkon dále zlepšila. Mimochodem, nejnovější hodnocení, ukončené v loňském roce, se týkalo takřka čtyř set vědeckých útvarů. Pět let existence Ústavu pro studium totalitních režimů nabízí podobnou příležitost. Ve své vědecké radě má ústav řadu renomovaných osobností. Velmi bych proto doporučoval, aby tato rada, ve spolupráci se zahraničními a nezávislémi domácími experty, provedla objektivní zhodnocení dosavadní činnosti ústavu - tím totiž získáte neocenitelné poznatky pro další rozvoj a směřování vaší instituce. Byla by to nepochybně také cesta k tomu, aby si Ústav pro studium totalitních režimů získal pevné a dlouhodobě stabilní místo mezi domácími a zahraničními výzkumnými institucemi v oboru soudobých dějin.

Dovolím si za sebe i za Akademii věd ČR popřát vám na této cestě mnoho úspěchů.